

«Μονίμως αιωρούμενη στην άκρη του γκρεμού»

ΚΥΡΙΑΚΗ, 05 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2017 00:00

Για την ποιητική συλλογή της Πολύνας Γ. Μπανά «Η καταφανής εξωστρέφεια των φωνηέντων» (εκδ. Σαιξπηρικών).

Του **Μάριου Μιχαηλίδη**

«Η ποίηση σε βρίσκει» γράφει ο Τίτος Πατρίκιος, υπονοώντας ότι η χάρη της δεν αρνείται στους ένδον κραδασμούς εξόδους ηρωικές, μεταπλασμένες σε εικόνες κρυπτικές και ήχους λοξούς. Αυτά, πρωτίστως για τους ήδη μυημένους. Το ίδιο όμως συμβαίνει και για τους *σφαζομένους* *μειλιχίως* εραστές της ποιήσεως που εγκολπώνονται αενάως *Αφόρετα Θαύματα* και το μόνο που διεκδικούν είναι να τα εκθέσουν στα ραφεία των εκδοτικών οίκων για να πάρουν κι αυτά τον δρόμο τους.

Κάπως έτσι –και όχι χωρίς εύνοια– ήρθε και με βρήκε, με τιμητική ιδιόχειρη αφιέρωση, η επίσημη πρώτη της Πολύνας Μπανά, με τίτλο εξαιρετικά εύστοχο και στεγασμένη από

εκδοτικό οίκο που, κατά πώς φαίνεται, ξέρει να «παίζει» με τις λέξεις και να αυτοσαρκάζεται, εφόσον το όνομα Σαιξηπηρικών παραπέμπει σε φελινικά ομοιοτέλευτα.

Ένας χωρίς επιτηδεύσεις ποιητικός λόγος που εξαρχής αποκαλύπτει την πρόθεση της ομιλούσας φωνής να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ενός ποιήματος εν προόδω με τα υλικά μιας αφηγηματικής αυτοεξομολόγησης σε τόνο και ύφος ειρωνικό και αυτοσαρκαστικό. Θα έλεγα μάλιστα ότι αν σ' αυτά τα χαρακτηριστικά προσθέσουμε και την εντέχνως κρυπτόμενη λεπτή ευαισθησία της ποιήτριας, τότε θα μπορούμε να μιλάμε χωρίς δισταγμό για ένα μίγμα ποιητικής πρωτοτυπίας.

Η ανάγνωση της συλλογής άρχισε με εκείνη τη διάθεση με την οποία διεξέρχεται κανείς βιβλία πρωτοπαρουσιαζόμενων, ενώ την ίδια στιγμή ευελπιστεί για τη φανέρωση του απροσδόκητου. Αυτό ακριβώς συνέβη με την ποίηση της Πολύνας Γ. Μπανά.

Το βιβλίο *Η καταφανής εξωστρέφεια των φωνηέντων* είναι ένας χωρίς επιτηδεύσεις ποιητικός λόγος που εξαρχής αποκαλύπτει την πρόθεση της ομιλούσας φωνής να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ενός ποιήματος εν προόδω με τα υλικά μιας αφηγηματικής αυτοεξομολόγησης σε τόνο και ύφος ειρωνικό και αυτοσαρκαστικό. Θα έλεγα μάλιστα ότι αν σ' αυτά τα χαρακτηριστικά προσθέσουμε και την εντέχνως κρυπτόμενη λεπτή ευαισθησία της ποιήτριας, τότε θα μπορούμε να μιλάμε χωρίς δισταγμό για ένα μίγμα ποιητικής πρωτοτυπίας.

Η ποιητική αφήγηση αρχίζει με την αποστασιοποίηση της ακουόμενης φωνής η οποία, κοιτώντας μέσα από τον διαθλαστικό καθρέφτη του υποσυνειδήτου, εστιάζει στο στόμα που «κινείται / μορφάζει / πλήττει / επιπλήττει / μέμφεται / χειρονομεί / (...) επιτίθεται (σειόντας το δάκτυλο) / επιτίθεται / συντρίβει» («Απάνθρωπο») και μετά «Καίει / γλυκαίνει / και πάλι καίει...» («Γλυκύτητα»). Φτάνει όμως η στιγμή της σταδιακής αποκάλυψης: «Μικρή ρωγμή, αίφνης, / εγκαταστάθηκε στο πρόσωπο, εκχέουσα, σκέψεις κι αδήριτη αλήθεια» («Ρωγμή»). Τότε «Κλείνεις τα βλέφαρα και φαντασιώνεσαι την ύπαρξή σου» («Αμέσως»).

Αμέσως μετά αρχίζουν να καταγράφονται οι διαπιστούμενες αλήθειες και πρώτα αυτές που έχουν να κάνουν με την τραγική διάσταση μεταξύ του ατομικού Είναι και του Φαίνεσθαι: «Από τη μία / ελισσόμενη, με αενάως ρευστή χάρη / (...) ανάμεσα στα γεγονότα της καθημερινότητας / κι από την άλλη, / μονίμως αιωρούμενη στην άκρη / του γκρεμού / με το ένα πόδι στο κενό» («Μεταξύ ρημάτων»).

Η ίδια φωνή, με προθέσεις ειλικρίνειας, στρέφεται στο παρελθόν και αναζητεί στο πρώιμο στάδιο της ζωής, αυτό της παιδικής ηλικίας, την αλήθεια για την αστάθεια που κλονίζει το ώριμο τώρα. Στο ποίημα «Λιθοβολισμός» χαρακτηριστικό είναι το τριπλό ερώτημα-απορία – συγχρόνως και ομολογία: «Ήμουν αδιάντροπα χαρούμενη / μέσα στο πολύχρωμο παιδικό φόρεμά μου; / Ήμουν αβάσταχτα πολύχρωμη (...); / Ήμουν αφόρητα διαφορετική (...); (...) μόλις / ξεμύτισα, / φορώντας το περήφανη, πετροβολήθηκα / ανελέητα, από παρέα μεγαλύτερων παιδιών». Η απάντηση δίδεται στα ποιήματα που ακολουθούν, «Ελέω Ενσταντανέ» και «Νεύμα», με τα οποία δηλώνεται η πρώιμη διαπίστωση μιας παιδικής και εφηβικής αυτεπίγνωσης που λειτουργούσε ως αντίσταση και ανάχωμα στην ισοπεδωτική ομοιομορφία.

Ωστόσο η εικόνα με τα στοιβαγμένα αεροστεγή βάζα που ασφυκτιούν στα ράφια («Μετακόμιση») και που μέσα σ' αυτά, όπως ομολογεί το ποιητικό υποκείμενο: «έκλεινα (...) τα αισθήματα που δεν έδειξα / τις σκέψεις που δεν άρθρωσα», αποκαλύπτει την έκταση ενός διογκούμενου εσωτερικού δράματος. Το δράμα αυτό άλλοτε μεταβάλλεται σε ανάγκη φυγής («Πρέπει να βρω ένα μεγαλύτερο σπίτι») και άλλοτε προβάλλει επιτακτικά ως επίμονη αναζήτηση νέων τρόπων επικοινωνίας: «Προτιμώ, αναφανδόν, τα φωνήεντα / (...) Με καθλώνει, από μικρή, η καταφανής εξωστρέφειά τους (...) τα σύμφωνα μπορούν να γίνουν, / μερικές φορές, / τόσο στριφνά και κακότροπα. / Κι αυτό, αποκλειστικά από ταμπεραμέντο ή ψυχρό καιρό» («Η φανερή γοητεία των φωνηέντων»). Τι συμβαίνει, όμως, όταν όλα αυτά αποδεικνύονται ανώφελα; Η απάντηση εκπλήσσει: «τότε / κλείνω τη μύτη / και βυθίζομαι αργά, / στ' ατάραχο σκοτεινό νερό, / αρνούμενη ν' αναδυθώ / προτού λήξουν οι εχθροπραξίες / κι απομακρυνθούν όλοι οι τραυματίες» («Επιστροφή στη μήτρα»).

Το τμήμα της εμμονικής –γι' αυτό και αδιαπραγμάτευτης– απόφασης να παραμένει κανείς ανυποχώρητος και ασυμβίβαστος υπακούοντας σε ένα ισχυρό εγώ, ακόμη και όταν όλα συγκλίνουν σε λογικές υποχωρήσεις που διασώζουν τις συμβιωτικές σχέσεις, αυτό το τμήμα, το πληρώνει ακριβά. Γι' αυτό και η καταβύθιση στο "σκοτεινό νερό", ασχέτως του ότι μοιάζει με αδυναμία και φυγή, συχνά οδηγεί στην "αντίπερα όχθη".

Ασφαλώς, το τμήμα της εμμονικής –γι' αυτό και αδιαπραγμάτευτης– απόφασης να παραμένει κανείς ανυποχώρητος και ασυμβίβαστος υπακούοντας σε ένα ισχυρό εγώ, ακόμη και όταν όλα συγκλίνουν σε λογικές υποχωρήσεις που διασώζουν τις συμβιωτικές σχέσεις, αυτό το τμήμα, το πληρώνει ακριβά. Γι' αυτό και η καταβύθιση στο «σκοτεινό νερό», ασχέτως του ότι μοιάζει με αδυναμία και φυγή, συχνά οδηγεί στην «αντίπερα όχθη». Αν ανατρέξουμε στη *Φόνισσα* του Παπαδιαμάντη, αυτή η όχθη θα ισοδυναμούσε με τη σωτηρία του κατατρεγμένου εκείνου πλάσματος, της Φραγκογιαννούς, από τους διώκτες της. Όμως, ο συγγραφέας προτιμά να αφήσει την ηρωίδα του να πνιγεί στη θάλασσα, ελάχιστα βήματα πριν φτάσει στον βράχο με το εκκλησάκι του Άη Σώστη. Η σκηνή, εκτός των άλλων, παραπέμπει στις εξαγνιστικές ιδιότητες του νερού. Όμως, εδώ το «σκοτεινό νερό» δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με την ανάγκη ενός συνειδησιακού καθαρισμού. Αντίθετα, πρόκειται για μια καταβύθιση στα έγκατα ενός καλά οχυρωμένου (;) εγώ.

Στο ποίημα «Δικαίωμα ακροάσεως» η φθεγγόμενη φωνή συνομιλεί με το alter ego. Αυτή η ενώπιος ενώπιω συνομιλία αποτελεί ένα σημείο αιχμής στην εξέλιξη του ποιήματος εν προόδω, όπως εξ αρχής ορίσαμε το όλον της συλλογής. Η φαινομενική υπεροχή του ομιλητή αποκαλύπτεται από την αφωνία του ετέρου «συνομιλητή», ο οποίος «εμφανίζεται απρόσκλητος / (κάτι που συνηθίζει τις πιο απίθανες ώρες)» και όχι από την αλαζονική στάση του πρώτου ο οποίος ομολογεί ότι: «χωρίς καν να του προτείνω να καθίσει (...) αναχαϊζόντάς τον, / βιαστικά, / με έξυπνα τσιπάτα / περί της τέχνης του εφικτού / (...) και οδηγώντας τον, / με τρόπο-μαλακά πλην αποφασιστικά / προς την έξοδο.» Οπότε, το θέμα της υπεροχής υποχωρεί και αποκαλύπτεται η αίσθηση μιας μάλλον επιδερμικής επίκλησης συμβιβασμού, αφού από αυτή δεν λείπει η ειρωνεία. Αυτή η αίσθηση είναι διάχυτη στο ποίημα «Λίγο ακόμη», όπου το ποιητικό υποκείμενο μοιάζει να συνομιλεί πιο πολύ με το εγώ, παρά με τους άλλους προς τους οποίους φαινομενικά και μόνο απευθύνεται: «Δώστε μου λίγο χρόνο ακόμη. / Εξάσκηση μου χρειάζεται, / απλώς εξάσκηση, / και / θα κατακτήσω τους κρυφούς μηχανισμούς / της συνεπούς αλληλεπίδρασης με τους άλλους, / αποδίδοντας αριστοτεχνικά / τις καθημερινές αβρότητες και κοσμιότητες».

Τα δύο τελευταία ποιήματα αυτής της εξομολογητικού χαρακτήρα ποιητικής αφήγησης, μαζί με τις αλήθειες που κομίζουν, έρχονται να φανερώσουν με εμφαντικό τρόπο μία τεχνηέντως επικαλυπτόμενη, σε όλα σχεδόν τα ποιήματα, αγωνία. Χωρίς κανένα ενδιασμό η ποιήτρια αποκαλύπτει: «Έγινα σαράντα επτά / κι ακόμη δεν ξέρω τ ί π ο τ α, με –σχετική– βεβαιότητα. / Το γήρας πλησιάζει, επικίνδυνα... / Πού είναι η συμπαρομαρτούσα σοφία που μου έταξαν;» («Φρούδες υποσχέσεις»). Και στο «Επιμύθιο» ομολογεί: «Εγώ / που ανδρώθηκα βίαια / με τα φτυσίματα οργής του Μπορίς Βιάν / την εκλεκτική παρακμή του Μπουκόφσκι / –και– / τα ποιήματα της μίσους της λατρεμένης μου Πλαθ, / να μη μπορώ πλέον, / να ενθουσιαστώ / και / κυρίως / να μισήσω / τ ί π ο τ α κ α ι κ α ν έ ν α ν.

Εν τέλει, η ποίηση που ακροπατεί, που δεν επαίρεται, που ξέρει να σέβεται τις λέξεις και τον εαυτό της, θέλγει.

* Ο **ΜΑΡΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ** είναι ποιητής και πεζογράφος.

<https://www.bookpress.gr/kritikes/poisi/mpana-g-polyna-h-katafanis-eksostrefeia>